

Europska transformacija državnih medija u javne

Barešić, Florijan

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University North / Sveučilište Sjever**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:122:232443>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

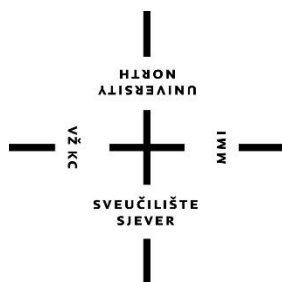
Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-23**

Repository / Repozitorij:

[University North Digital Repository](#)

**Sveučilište
Sjever**

Završni rad br. 177/PMM/2019

Europska transformacija državnih medija u javne

Florijan Barešić, 1305/336

Koprivnica, kolovoz 2019. godine

Prijava završnog rada

Definiranje teme završnog rada i povjerenstva

ODJEL	Odjel za ekonomiju		
STUDIJ	preddiplomski stručni studij Poslovanje i menadžment u medijima		
PRISTUPNIK	Florijan Barešić	MATIČNI BROJ	1305/336
DATUM	01. 08. 2019.	KOLEGIJ	Medijske industrije EU
NASLOV RADA	Europska transformacija državnih medija u javne		

NASLOV RADA NA ENGL. JEZIKU	European transformation of state media into public media
-----------------------------	--

MENTOR	Franjo Maletić	ZVANJE	doc. dr. sc.
--------	----------------	--------	--------------

ČLANOVI POVJERENSTVA	1. izv. prof. dr. sc. Ante Rončević, predsjednik
	2. Blago Markota, mag. oec., član
	3. doc. dr. sc. Franjo Maletić, mentor
	4. doc. dr. sc. Željko Krušelj, zamjenski član
	5.

Zadatak završnog rada

BROJ	177/PMM/2019
------	--------------

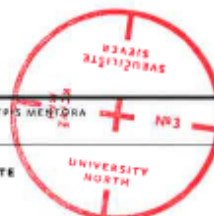
OPIS

Zadatak rada je objasniti proces transformacije državnih medija u javne medije, u europskim državama. Potrebno je objasniti razliku između tih modela medija te kakav utjecaji imaju na javnost određene države. Proces transformacije primarno obuhvaća državne/javne radiotelevizije. Posebnu pozornost treba staviti na tranzicijske države u Europi, koje su nakon pada komunističkih režima ušle u novu političku klimu.

Postavlja se pitanje, na koji se način mediji (koji su u komunističkom režimu bili) pod kontrolom države, transformiraju prema karakteristikama javnog modela medija. Potrebno je izložiti praksu država koje su ušle u Europsku uniju, kako su svoje javne televizije orijentirali prema odredbama, zakonima i smjernicama Unije.

Prikazati transformaciju Hrvatske radio televizije nakon osamostaljenja Republike Hrvatske, iz državne u javni servis. Ukazati na probleme koje javni mediji imaju na suvremenom tržištu. Na kraju izvesti zaključke.

ZADATAK URUČEN	25.3.2019.	POTPIS MENTORA	MM
----------------	------------	----------------	----

Sveučilište Sjever

Odjel za ekonomiju

Završni rad br. 177/PMM/2019

Europska transformacija državnih medija u javne

Student

Florijan Barešić, 1305/336

Mentor

Franjo Maletić, doc. dr. sc.

Koprivnica, kolovoz 2019. godine

Predgovor

Zahvaljujem se mentoru Franji Maletiću za svu pomoć oko izrade ovog rada. Zahvaljujem se svim profesorima i asistentima, koji su nam prenijeli svoja znanja i iskustva.

Također zahvaljujem svojim roditeljima i braći za svu pomoć i podršku koju sam dobio kroz cijeli život, te pogotovo u razdoblju mog studija.

Sažetak

Državna kontrola nad medijima je kontroverzna pojava u suvremenom svijetu. Državnu kontrolu nad radijom i televizijom se danas u javnosti smatra velikim prekršajem političke elite nad građanima određene zemlje. Europa je, što se te situacije tiče, veoma liberalna, te političke elite imaju sve manji utjecaj na uređivačku politiku medija. Riječ je o javnim radiotelevizijama, čija je zadaća publici pružati istinite, nepristrane i objektivne informacije. Prije javne bila je državna radiotelevizija koja je bila pod direktnom kontrolom države. Takva pojava radiodifuzije lagano izumire u Europi. Državne radiotelevizije su najzastupljenije bile u državama istočnog bloka. Padom totalitarnih komunističkih režima, mijenjaju se organizacije unutar zemlje, uključujući i radiodifuziju. Novi zakoni i regulative (i one od strane Europske unije) omogućavaju transformacije državnih u javne medije, mediji koji primarno pokušavaju zadovoljiti potrebe javnosti na kulturnoj, političkoj ili gospodarskoj razini. Neke tranzicijske zemlje još nisu u potpunosti izmijenili stari pristup, te država još danas ima određeni utjecaj na javne medije.

Padom Jugoslavije, Hrvatska dobiva svoju javnu radioteleviziju, Hrvatsku radioteleviziju. Ona je imala velik utjecaj na kreiranje javnog mnijenja za vrijeme Domovinskog rata, profesionalnim pristupom na događanja unutar države. Krajem devedesetih godina i početkom novog tisućljeća, HRT postaje u potpunosti javna radiotelevizija, koja funkcionira prema svim europskim i državnim zakonima.

Ključne riječi: mediji, javna radiotelevizija, transformacija

Summary

State control over the media is a controversial phenomenon in the modern world. State control of radio and television is now widely regarded as a major offense by the political elite against citizens of a particular country. Europe is very liberal as far as these situations are concerned, and these political elites have less and less influence on the editorial policy of the media. It is a public service broadcaster whose task is to provide the audience with truthful, unbiased and objective information. Before public broadcasting, it was a state-owned radio broadcaster under the direct control of the state. Such a phenomenon of broadcasting is slowly dying out in Europe. State broadcasters were the most represented in the Eastern Bloc countries. With the fall of totalitarian communist regimes, organizations within the country, including broadcasting, were changing. New laws and regulations (and those by the European Union) allow for the transformation of state into public media, media that primarily seek to meet the needs of the public at the cultural, political or economic level. Some transition countries have not yet completely changed the old approach, and the state still has some influence on the public media today.

With the fall of Yugoslavia, Croatia gained its public broadcasting service, “Hrvatska radiotelevizija”. She had a great influence in creating public opinion during the Homeland War, with a professional approach to events within the country. In the late 1990s and the beginning of the new millennium, HRT became a fully public service broadcaster, operating under all European and national laws.

Keywords: media, public service broadcasting, transformation

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Što je državna radiotelevizija.....	2
3. Što je javna radiotelevizija.....	3
3.1. Status javne televizije u Europi.....	5
3.2. Upravljačka struktura javne televizije.....	8
3.3. Javno emitiranje – misije i obveze	11
3.4. Financiranje javne televizije.....	13
3.5. Javno emitiranje na raskrižju.....	15
3.6. Neovisnost javne radiotelevizije	17
3.6.1. Financijska neovisnost	17
3.6.2. Upravljačka neovisnost.....	18
3.6.3. Uređivačka neovisnost	20
3.7. Europska javna politika.....	21
3.8. Državne potpore.....	22
4. Transformacija radiotelevizije	23
5. Transformacija u državama bivše Jugoslavije	25
6. Državna televizija u Hrvatskoj u doba socijalizma.....	26
7. Državna televizija nakon hrvatskog osamostaljenja	27
8. Hrvatska radiotelevizija	29
8.1. Upravljačka struktura HRT-a.....	30
8.2. Odgovornosti.....	31
8.3. Programski okvir	32
8.3.1. Programsko usmjerenje HRT-a za 2019. godinu	32
8.3.2. Programske smjernice	34
9. Zaključak.....	35

10.	Popis literature	37
11.	Popis tablica	38

1. Uvod

Televizor, kao i radio, je izum koji je bio revolucionaran za čovječanstvo. Doveo je do toga da se čovjek može približiti različitim sferama ljudskog, političkog, kulturnog, zabavnog ili mnogo drugih aspekta koje prije tog izuma nije ni razumio. Televizija postoji više od sedamdeset godina te povezuje obitelji i druge grupe ljudi da zajedno provode neko vrijeme pred tim strojem. Svakog dana jedan veliki postotak populacije provodi određeno vrijeme pred televizorom ili pred radiom. Samo je logično da se s vremenom politika počela uplitati u samu koncepciju radiodifuzije, te da su se javljale televizije i radijske postaje koje su dobile istu zadaću kao i određene novine, da informiraju javnost o političkim, kulturnim ili gospodarskim događanjima unutar određene zemlje ili van nje.

Također je jedna od zadaća tih televizija ili radiodifuzija bila i propagiranje određenih političkih ideja ili ideala koje se pokušavaju provoditi, ili čak već provode unutar neke države. Taj koncept je povezan sa pojmom državne radiotelevizije, kao skupina televizijskih i radijskih postaja pod kontrolom države. Država tim postajama daju zadaće što, kako i na koji način prikazati određene informacije, te koje cenzurirati ili u potpunosti maknuti.

Koncept državne radiotelevizije bio je izrazito jak u totalitarističkim državama Europe i svijeta. Koristile su se baš u svrhe propagiranja vodeće političke ideje, ili čak veličanje političkih vođa tih zemalja. U demokratskim državama pak se javljala ideja javne radiotelevizije, koja, za razliku od državne, nije pod kontrolom države, već pod kontrolom javnih institucija. Zadaća tih javnih radiotelevizija je slična državnim, samo što javne radiotelevizije moraju biti nepristrane u političkom smislu i objektivne, te ne smiju biti pod apsolutnom kontrolom države.

Tranzicijske zemlje nakon pada totalitarnih režima, u svoje države uvode javni oblik radiotelevizije. Ovo je pokušaj odmicanja od starog totalitarne vladavine, te okretanje prema novom početku određenih država i naroda. Neke države to uspijevaju na dobar način, a neke ne. No ne javljaju se problemi samo u tranzicijskim državama. Neki problemi se također javljaju u zemljama zapadne Europe.

2. Što je državna radiotelevizija

Državna radiotelevizija jest radiotelevizija koja je pod apsolutnim utjecajem države, to jest, pod izravnim uređivačkim nadzorom državne vlasti. Ovakav tip radiodifuzije bio je izrazito prisutan u istočnom bloku, za vrijeme sovjetske i komunističke dominacije u istočnom dijelu Europe, te u drugim državama, poput Turske. Jedna od država koja je zadržala ovakav model radiotelevizije je Bjelorusija. Karakteristika državne radiotelevizije je ta što je izrazito jako, ideološki nastrojena. Dakle, javlja se u totalitarnim režimima, te u nedemokratskim režimima. Jedna od glavnih funkcija državne radiotelevizije je propaganda političke ideologije određene države u kojoj se pojavljuje. Ona se može opisati kao politički organ jednopartijskih država za manipulaciju javnosti u političke svrhe. [16]

Vrijedno je spomenuti i činjenicu da se prije pojave koncepta javne radiotelevizije, ovakav tip javlja i u zapadnim, demokratskim zemljama svijeta. Neko od primjera bi mogli biti francuska televizija RTF koja je do 1959. godina bila dio državne uprave, ili talijanska televizija RAI koja je do 1993. godine bila pod izravni uređivačkim utjecajem vodećih političkih stranaka, naime iako je bila svrstana pod javne televizije, više je sličila držanoj televiziji. Veliki preokret za cijeli koncept upravljanja državne i javne televizije se 1927. dogodio u Velikoj Britaniji, gdje je Britanski BBC bio preustrojen na način da je pod nadzorom neovisnog tijela. Članovi tog tijela su odabrani od strane države, ali sama država nema mogućnosti, ni pravo zapovijedati članovima tog tijela. Takav stil upravljanja radiotelevizijom je velik dio zapadnih država prisvojilo nakon Drugog svjetskog rata. [6]

U Hrvatskoj se promjene u načinu upravljanja državnim radiotelevizijom tek javljaju početkom devedesetih godina prošloga stoljeća. „Zakonom o HRT-u iz lipnja 1990. uspostavljeno je Vijeće HRT-a, u kojem su od 19 članova 15 bili saborski zastupnici. Pretvaranje HRT-a iz državne u javnu radioteleviziju ostvareno je Zakonom o HRT-u iz veljače 2001. Otad ni jednoga vijećnika ne imenuju izravno niti državna vlast niti političke stranke.“ [6]

3. Što je javna radiotelevizija

Javna radiotelevizija jest vrsta ili model radiotelevizije, čije formiranje počinje samim početkom dvadesetog stoljeća, tako da se javna televizija javlja u početku postojanja same televizije. Cilj formiranja ovakvog formata televizije, bio je prikazivanje te prenošenje visokih razina ljudskog znanja, koja će u tom smislu reprezentirati jedinstven, to jest, ujedinjen glas nacije. Svrha ovakvog formata, jest taj da zainteresira i pridobije javnu publiku, te da toj publici zadovolji različite interese, te je uloga javne televizije važnija i složenija od proste promocije zabavnog sadržaja. [1]

Javna televizija spada pod audiovizualnu medijsku uslugu koja je podržana od matične države, te tako i od Europske Unije. Prema *Direktivi o audiovizualnim medijskim uslugama*, audiovizualna medijska usluga znači „usluga kako je određena člancima 56. i 57. Ugovora o funkcioniranju Europske unije, koja je u uredničkoj odgovornosti pružatelja medijske usluge i s glavnom svrhom osiguravanja programa kako bi se izvještavala, zabavljala ili obrazovala javnost putem elektroničkih komunikacijskih mreža u smislu članka 2. točke (a) Direktive 2002/21/EZ. Takva audiovizualna medijska usluga je televizijska emisija kako je određena u točki (e) ovog stavka ili audiovizualna medijska usluga na zahtjev kako je određena u točki (g) ovog stavka“ [2] te „audiovizualna komercijalna komunikacija“ [2]

Jedna od ideja koja stoji iza pojave javne televizije jest sakupljanje raznovrsnih stajališta i interesa, gotovo svih slojeva javnosti i javnog života u određenoj zemlji, te prezentiranje odgovora i solucija na pitanja koja javnost postavlja. Gledajući na navedene aspekte, javna televizija bi u svom djelovanju trebala predstavljati objektivan izvor informacija, izvor koji je nepristran te koji teži prema ideji pravičnosti. Može se reći kako javna televizija obavlja tešku zadaću koja je potrebna za zadovoljstvo javnosti unutar države, tako da javna televizija mora u jednakoj mjeri zadovoljiti interese šire i uže javnosti. [4]

U Europi se javila situacija Europske Unije, što je dovelo do „europeizacije“ država članica, drugim riječima, javljaju se zajednički zakoni i regulative čije kriterije države članice moraju zadovoljiti iz razloga očuvanja jedinstvene i složne Europe. Tako se javljaju zakoni i regulative koje se odnose na javne medije, kao što su *Direktiva o audiovizualnim medijskim uslugama*, *Zakon o elektroničkim medijima* ili *Europska Konvencija o ljudskim pravima* koja na indirektan način ima utjecaj na javnu televiziju. Prema Vijeću Europe, te drugim europskim tijelima, javna televizija, te javno emitiranje općenito, obavlja jednu važnu funkciju u društvu, ne samo u pojedinoj članici, već u Europi kao cjelini, zbog toga što javno emitiranje postaje „vladinim elementom demokracije u Europi i dijelom njezina kulturnog nasljeđa.“ [8] Unatoč svemu, javna televizija danas prolazi kroz nemirno razdoblje u medijskom svijetu. Pojavom velikih komercijalnih televizijskih kuća, te pojavom alternativnih izvora informacija, poput interneta, javna televizija se bori za svoj opstanak. Iako se javni mediji smatraju europskim kulturnim nasljeđem, međunarodne i međuvladine organizacije kritiziraju položaj javne televizije. „Organizacije, kao što su WTO i potencijalno Europska komisija, kritizirale su privilegirani položaj javnih radiotelevizija koje se financiraju javnim sredstvima, a istodobno se (u većini slučajeva) bore s komercijalnim radiotelevizijama za prihode od reklama.“ [8]

Ne samo da međuvladine i međunarodne organizacije kritiziraju javnu radioteleviziju, kritika i nezadovoljstvo dolazi i od građana u cijeloj Europi. Glavna točka kritike, od strane građana, jest pre velik odnos javnih radiotelevizija s političkim strankama, što građanima može stvoriti percepciju javnog medija kao sredstvo političke propagande. Među ostalom, građani se također žale na kvalitetu same javne televizije, gledajući na tehničku stranu, te zbog sve lošijeg programskog sadržaja, koja se događa zbog konkurencije komercijalnih televizija. Navedeni aspekti se izrazito ističu u tranzicijskim zemljama, pod koje možemo ubrajati i Republiku Hrvatsku, gdje se vidi premala profesionalnost, čija je posljedica neizvršavanja zadaće javne televizije. Često se javna radiotelevizija ne financira u primjerenim količinama, te se i politika izrazito jako upliće u javne radiotelevizije, što dovodi do zanemarivanja uloge javnih medija u državi, uloga da budu politički neutralni i objektivni. Iz tog razloga, javna televizija pati od pada gledanosti u tim državama. „U Mađarskoj je gledanost javne televizije pala s 89 posto u 1995. godini na 13,2 posto u 2001. U 2004. ja, nakon ulaska na hrvatsko tržište privatne televizije RTL, javna televizija izgubila polovicu publike.“ [8]

3.1. Status javne televizije u Europi

U Europi se, u puno slučajeva, u javnu televiziju upliće politika, iako su javne tvrtke neovisne o državi. Javna televizija se nalazi na relativnoj slaboj poziciji na medijskom tržištu, zbog pada gledanosti, te se ona bori za svoj opstanak. Pad snage javne televizije, posljedica je triju primarnih čimbenika; „akutni nedostatak u upravljačkim strukturama javnih radiotelevizija, nedovoljnim ili nesigurnim sredstvima financiranja i sporim reformama programa koji ih razlikuje od komercijalnog programa. Ti su faktori, naravno, povezani.“ [8]

Javna televizija je, ne nužno samo u tranzicijskim zemljama, postala aparatom političke propagande. Radi se o tome da u upravama javnih televizija, nerijetko na slobodnim pozicijama budu postavljeni osobe političke elite. Njihova zadaća u upravi javne radiotelevizije jest biti savjetnik koji predstavljaju interese političkih stranaka, ili pa interese pojedinih političara koji su ih doveli do te pozicije. [8]

Iako je tranzicija državnih radiotelevizija u javne radiotelevizije, u jugoistočnoj i srednjoj Europi završila sredinom devedesetih godina prošlog stoljeća, država do dan danas ima velik utjecaj na javne medije. Može se reći da je ta tranzicija s jedne strane bila samo formalna, dok se neke vidljive promjene zapravo i nisu dogodile. Većina javnih televizija u Europi jesu zapravo korporacije, ili javne tvrtke, no postoje izuzeci kao što su poljski TVP, mađarski MTV i Duna TV te letonski LTV, koji imaju status dioničkog društva, ili status društva s ograničenom odgovornošću u vlasništvu države. Srbija je u 2004. godini imenovala glavnog direktora javne radiotelevizije RTS, pomoću Zakona o javnim poduzećima i povezanim područjima od javnog interesa. Jedina situacija koja se može spomenuti, a tiče se zapadne Europe, jest situacija o javnoj televiziji RAI u Italiji, čiji je većinski vlasnik Ministarstvo gospodarstva i financija. [8]

U Poljskoj se javila situacija medijski regulatori mogu predložiti načine političkog postupanja prema medijskoj politici iz razloga boljeg upravljanja tržištem, tako da Nacionalno radiodifuzno vijeće, zajedno s premijerom, može formirati državnu politiku o radiodifuziji. Sama uloga vijeća je mala tako da je samo sudjelovanje u oblikovanju te politike izrazito mala. [8]

Javnost se slabo upliće u poslove javnih medija u Europi, iz tog razloga je u Italiji osnovano Nacionalno vijeće korisnika, koja je napravila prvi korak prema uključivanju javnosti u državnu politiku vezana za medije. Nacionalno vijeće korisnika sastavljeno je od stručnjaka, čija je uloga pridobivanje udruga potrošača koji naknadno predlažu zakone vladi, parlamentu te drugim tijelima koji mogu utjecati na medijsku politiku države. [8]

Zemlja	Naziv		Detalji	Broj nacionalnih zemaljskih televizijskih kanala	Status/vlasništvo	Broj zaposlenih
Albanija	RTSH	Radiotelevizija Albanije <i>Televizioni Shqiptar</i>	Albanska televizija (<i>Televizioni Shqiptar</i> – TVSH) i Radio Tirana (TR) regulirani su zajedno kao RTSH.	1	Javna pravna osoba	210 (TVSH Tirana, ukupni broj nije poznat)
Bosna i Hercegovina	BHRT BiH	Javni radio-televizijski servis BiH	Javni radiotelevizijski sistem Bosne i Hercegovine (BHRT BiH) sastoji se od: • BHRT BiH (prije je korišten akronim PBS B&H) • Radio-Televizija Federacije BiH – RTP BiH, • Radio-televizija Republike Srpske – RTRS	3 (1 nacionalni+2 u entitetima)	Javna korporacija	145 (radio i televizija, 2004)
Bugarska	BNT	Bugarska nacionalna televizija, <i>Bulgarska Nacionalna Televizija</i>	BNT-om se upravlja posebno od Bugarskog nacionalnog radija (BNR)	1	Javna institucija	1,965 (2002)
Hrvatska	HTV	Hrvatska televizija	Hrvatski radio i HTV zajedno čine HRT (Hrvatska radiotelevizija)	2	Javna institucija, osnivačka prava zadržava vlada	1,735 (2002)
Češka	ČT	Češka TV, <i>Česká televize</i>	ČT-om se upravlja posebno od Českog radija (<i>Český rozhlas</i>)	2	neovisna javna korporacija	2,500 (2004)
Estonska	ETV	Estonska Televizija, <i>Eesti Televisioon</i>	ETV-om se upravlja posebno od Estonskog radija (<i>Eesti Raadio</i>)	1	Javna institucija	497 (2003)

Zemlja	Naziv		Detalji	Broj nacionalnih zemaljskih televizijskih kanala	Status/vlasništvo	Broj zaposlenih
Francuska	-	<i>France Télévisions</i>	Javni radiodifuzni sektor sastoji se od pet jedinica: <i>France Télévisions</i> , <i>Radio France</i> , <i>Radio France International</i> (RFI), ARTE i Nacionalni audiovizualni institut (INA)	3	Javna radiotelevizijska korporacija	6,900 (2003)
Njemačka	ARD	Udruženje javne radiotelevizije u Njemačkoj, <i>Arbeitsgemeinschaft der öffentlich-rechtlichen Rundfunkanstalten Deutschlands</i>	Javna radiotelevizija ima tri tijela zadužena za upravljanje i nadzor.	Mreža 9 regionalnih radiotelevizija + Deutsche Welle	Javna radiotelevizijska organizacija	21,000 (2003)
	ZDF	Druga njemačka televizija, <i>Zweites Deutsches Fernsehen</i>				3,600 (2004)
Mađarska	MTV	Mađarska radio i televizija, <i>Magyar Televizió</i>	Mađarska javna radio i televizija zajednički je regulirana kao MTV, a Duna TV je regulirana kao posebna jedinica	2	MTV i Duna TV su dionička društva kojima upravlja Javna fondacija Mađarska Television	1,600 (2004)
	Duna TV	Duna Televizija, <i>Duna Televizió</i>		1		NA
Italija	RAI	Talijanska radiotelevizija <i>Radiotelevisione Italiana</i>	Talijanski javna radio i televizija regulirane su zajedno kao RAI	3	Korporacija u većinskom vlasništvu Ministarstva ekonomije i financija	13,000 (2003)
Letonija	LTV	Letonska televizija <i>Larvijas Televizija</i>	LTV se upravlja posebno od od Letonskog radija (<i>Larvijas Radio – LR</i>)	2	Društvo s ograničenom odgovornošću u vlasništvu države	NA

Zemlja	Naziv		Detalji	Broj nacionalnih zemaljskih televizijskih kanala	Status/vlasništvo	Broj zaposlenih
Litva	LRT	Litvanski Nacionalni radio i televizija, <i>Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija</i>	Litvanska Televizija (<i>Lietuvos televizija</i>) i Litvanski Radio (<i>Lietuvos radijas</i>) reguliraju se zajedno kao LRT	2	Javna kompanija	650 (2005)
Makedonija	MRT	Makedonska radiotelevizija <i>Makedonska radio-televizija</i>	Makedonska televizija (<i>Makedonska televizija – MTV</i>) i Makedonski Radio (<i>Makedonsko radio</i>) reguliraju se kao dio javne korporacije MRT.	3	Radiodifuzna organizacija u javnom vlasništvu financirana od parlamenta	NA
Poljska	TVP	Poljska televizija, <i>Televizja Polska</i>	-	3	Državno vlasništvo (jedini vlasnik je dioničko društvo u vlasništvu Državne riznice)	4,600 (2003)
Rumunjska	TVR	Rumunjska televizijska korporacija, <i>Societatea Română de Televiziune (SRTV)</i>	TVR se upravlja posebno od Rumunjskog Radija (<i>Societatea Română de Radiodifuziune – SRR</i>)	3 (treći kanal, TVP3 emitira se preko 12 regionalnih televizijskih kanala)	Javna korporacija	oko 3,000 (2004)
Srbija	RTS	Radio-televizija Srbije	Postoje odvojeni radiodifuzni sustavi Srbije i Crne Gore	3	U zakonskom vakuumu	6,126 (2004)
Slovačka	STV	Slovačka televizija, <i>Slovenská Televízia</i>	STV se upravlja posebno od Slovačkog Radija (<i>Slovenský rozhlas – SRO</i>)	2	Javna institucija	900 (2004)
Slovenija	RTV Slovenija	RTV Slovenija, <i>Radiotelevizija Slovenija</i>	<i>Televizija Slovenija</i> (TVS) i <i>Radio Slovenija</i> zajedno su upravljani kao RTV Slovenija	2	Javna institucija	2,150 (2004) (uključujući radio)
Turska	TRT	Turska radiotelevizija <i>Türkiye Radyo Televizyon</i>	TRT upravljajska struktura uključuje i radio i televiziju	4	Neovisna javna korporacija	8,000 (2004, uključujući radio)

Zemlja	Naziv		Detalji	Broj nacionalnih zemaljskih televizijskih kanala	Status/vlasništvo	Broj zaposlenih
Velika Britanija	BBC	Britanska radiodifuzna korporacija <i>British Broadcasting Corporation</i>	BBC upravljajska struktura uključuje i radio i televiziju	2	Javna korporacija	19,579 (2004)
	Kanal 4	-	-	1	Javna korporacija	884 (2004)

Tablica 1 Pregled javnih radiotelevizija u Europi (Institut otvoreno društvo – Hrvatska, 2005.)

3.2. Upravljačka struktura javne televizije

„Proces tranzicije državnog radija i televizije u javni servis konceptijski podrazumijeva ne samo programsko-organizacijsko redefiniranje nego i sasvim novi sustav upravljanja pred kojim su brojni izazovi izgradnje održivog i ekonomski stabilnog sustava.“ [12] Upravljačka struktura javnih televizija u europskim zemljama su zapravo organizirana na tri temeljne razine, a to su vijeće, upravni odbor te glavni direktor. Zadaća vijeća je nadzor proračuna te nadzor rada organizacije, osim toga je zaduženo za opću politiku, dok upravni odbor ima zadaću da upravlja na svakodnevnoj razini. U Češkoj se javlja situacija da kod upravljačke strukture češke televizije ČT, postoji nadzorni odbor, čija je zadaća kontrola rada vijeća, te kontrola nad financijama. [8]

Model regulacije javnog emitiranja je model pri kojoj postoji takozvana *vanjska upravljačka struktura* koja „imenuje posloводство televizijske postaje i nadzire njezine aktivnosti.“ [8] Tako na primjer Litva ima Vijeće za radioteleviziju koje nadzire LTR, te u Estoniji, Radiodifuzno vijeće koje nadzire ETV. Drugi model upravljanja sastoji se samo od upravljačkog tima. Takva je situacija u Bugarskoj te u Letoniji gdje nadležno tijelo odabire upravni odbor. U Bugarskoj, Vijeće za elektroničke medije imenuje tim za BNT, dok u Letoniji, nacionalni radiodifuzni regulator NRTP, imenuje tim za LTV. U takvoj situaciji ne postoji vijeće koje bi bilo nadređeno administraciji. [8]

Vijeća javnih televizijskih kuća obično imaju od devet do petnaest članova, dok vijeća njemačkog ARD-a i ZDF-a imaju do sedamdeset i sedam članova, dok Radiotelevizija Slovenije broji dvadeset i pet članova. To članstvo u vijećima javnih televizija može trajati od najmanje tri do najviše šest godina. Članove vijeća u najvećem broju država imenuje parlament, dok su izuzeci Srbija i Poljska gdje članove imenuju radiodifuzna vijeća. U upravnim odborima, od strane vijeća javnih radiotelevizija, direktorima glavnih odjela najčešće budu imenovani televizijski stručnjaci. Glavni direktori imaju središnju funkciju kod upravljanja organizacijom. Oni su u, većini slučajeva, imenovani od strane regulatornog vijeća, dok u Rumunjskoj i Sjevernoj Makedoniji parlament, a u Turskoj vlada imenuje glavnog direktora. U zapadnoj Europi cijeli sustav imenovanja funkcionira na stručniji način, gdje u Francuskoj vlada, parlament i France Télévisions imenuje članove, dok se u Njemačkoj o pedesetak članova društvenih skupina. [8]

Najveće ovlasti u javnoj televiziji ipak imaju vijeća javnih televizija, te ona u najvećem broju država odabiru glavnog direktora, koji imenuje posloводство televizijske kuće. U Češkoj je uloga glavnog direktora veća, jer je češka javnost tražila osobu koja nije politički pristrana, kako bi se javnost mogla obraniti od političkih propagandi pojedinih stranaka ili pojedinih političara. [8]

3.3. Javno emitiranje – misije i obveze

Javne televizije imaju određene obaveze koje se temelje na sljedećim načelima; „program koji odgovara javnom emitiranju; nepristrane i točne informacije te univerzalni pristup.“ [8] Javne televizije trebaju u većini zemalja zadovoljiti sljedeće kriterije:

- „emitirati neovisne, točne, nepristrane, uravnotežene i objektivne vijesti i informacije.
- osigurati raznoliki program i različita stajališta
- emitirati određene omjere informativnog, kulturnog, umjetničkog, obrazovnog, vjerskog, dječjeg i zabavnog programa te programa za manjine.
- promicati lokalnu kulturu i vrijednosti.
- proizvoditi i emitirati programe relevantne za sve regije u zemlji.
- dati besplatan pristup obavijestima od javnog interesa, kao na primjer, u području zdravstva, sigurnosti prometa i hitnih informacija javnih vlasti.“ [8]

Navedene kriterije javne televizije za razliku od komercijalnih televizija moraju ispuniti. Komercijalne televizijske kuće na primjer ne moraju emitirati program za djecu ili kulturno obrazovni program. Ovi kriteriji pokazuju zašto se javna televizija smatra kulturnim dobrom a ne samo još jednim kanalom komunikacije.

Zemlja	Glavne obveze javne usluge
Albanija	<ul style="list-style-type: none"> emirati široku programsku ponudu u širokom rasponu kvalitete i količine emirati programe koji služe javnosti, uključujući neprofitnu produkciju i emitiranje određene programe, obavijesti i reklamnih spota
Borna i Hercegovina	<ul style="list-style-type: none"> podupirati demokratski proces osigurati proporcionalnu vijesti, kulturni, umjetničkih, obrazovnih, sportskih, zabavnih i dječjih programa osigurati izvrsni nabavu kvalitetu programa raznolikim i sodaš informacija
Bugarska	<ul style="list-style-type: none"> emirati političke, ekonomske, kulturne, znanstvene, obrazovne i druge društveno važne informacije emirati bugarske i strane obrazovne i kulturne programe sva dobre skupine obavijestiti stvaranje djela bugarskih autora promotivati bugarsku kulturu
Hrvatska	<ul style="list-style-type: none"> emirati različite programe za pojedine regije i zemlje emirati uravnotežene usluge informativnog, kulturnog, obrazovnog i zabavnog programa preporučiti programe za Hrvate u inozemstvu i za nacionalne manjine u Hrvatskoj, a direktnim financiranjem Vlade za ova obaveza
Češka	<ul style="list-style-type: none"> preporučiti i emirati programe koji su važni za cijelo društvo podupirati društvene kretanja i inicijative svih pojedina, grupa i natečnica osigurati izvrsne usluge informativne, kulturne, obrazovne i zabavnog programa osigurati izvrsni nabavu kvalitetu programa raznolikim i sodaš informacija osigurati izvrsni nabavu kvalitetu programa raznolikim i sodaš informacija osigurati izvrsni nabavu kvalitetu programa raznolikim i sodaš informacija osigurati izvrsni nabavu kvalitetu programa raznolikim i sodaš informacija
Estonska	<ul style="list-style-type: none"> čuvati i razvijati estonski jezik i kulturu čuvati i razvijati estonsku kulturu, jezika i kulturu čuvati i razvijati estonsku kulturu, jezika i kulturu čuvati i razvijati estonsku kulturu, jezika i kulturu

Zemlja	Glavne obveze javne usluge
Srbija	<ul style="list-style-type: none"> emirati programe vijesti i druge informativne programe koji zadovoljavaju javni interes podupirati i emirati programe i informacionih, kulturnih, umjetničkih, obrazovnih, vijesti, znanstvenih, zabavnih, sportskih sadržaja i programa na dnevni te druge programe, podupirati demokratske vrijednosti suverenog društva, posebno poštovanje ljudskih prava i kulturnog, nacionalnog, etničkog i političkog pluralizma pojedini i mišljenja emirati vijesti uz poštovanje načela objektivnosti i nepristranosti i pružajući široko područje informacija o događajima u svakoj i u inozemstvu čuvati i razvijati estonski jezik i kulturu čuvati i razvijati estonsku kulturu, jezika i kulturu čuvati i razvijati estonsku kulturu, jezika i kulturu
Slovenija	<ul style="list-style-type: none"> emirati programe koji pridonose razvoju demokratskog društva osigurati izvrsni nabavu kvalitetu programa raznolikim i sodaš informacija osigurati izvrsni nabavu kvalitetu programa raznolikim i sodaš informacija
Slovenija	<ul style="list-style-type: none"> podupirati razvoj umjetničkih djela, kulture i obrazovanja preporučiti programe za široko građanstvo, u skladu s principima uređivačke neovisnosti, proizvedenog od profesionalaca koji prihvaćaju svoju društvenu odgovornost
Slovenija	<ul style="list-style-type: none"> podupirati i emirati programe i informacionih, kulturnih, umjetničkih, obrazovnih, vijesti, znanstvenih, zabavnih, sportskih sadržaja i programa na dnevni te druge programe, podupirati demokratske vrijednosti suverenog društva, posebno poštovanje ljudskih prava i kulturnog, nacionalnog, etničkog i političkog pluralizma pojedini i mišljenja emirati vijesti uz poštovanje načela objektivnosti i nepristranosti i pružajući široko područje informacija o događajima u svakoj i u inozemstvu čuvati i razvijati estonski jezik i kulturu čuvati i razvijati estonsku kulturu, jezika i kulturu
Turska	<ul style="list-style-type: none"> osigurati izvrsni nabavu kvalitetu programa raznolikim i sodaš informacija osigurati izvrsni nabavu kvalitetu programa raznolikim i sodaš informacija osigurati izvrsni nabavu kvalitetu programa raznolikim i sodaš informacija

Zemlja	Glavne obveze javne usluge
Velika Britanija ⁵⁰	<ul style="list-style-type: none"> BBC osigurati široku raspon sadržaja, koji zadovoljava potrebe i interese publike osigurati izvrsni nabavu kvalitetu programa raznolikim i sodaš informacija osigurati izvrsni nabavu kvalitetu programa raznolikim i sodaš informacija osigurati izvrsni nabavu kvalitetu programa raznolikim i sodaš informacija osigurati izvrsni nabavu kvalitetu programa raznolikim i sodaš informacija osigurati izvrsni nabavu kvalitetu programa raznolikim i sodaš informacija osigurati izvrsni nabavu kvalitetu programa raznolikim i sodaš informacija osigurati izvrsni nabavu kvalitetu programa raznolikim i sodaš informacija osigurati izvrsni nabavu kvalitetu programa raznolikim i sodaš informacija

50 - podupirati i emirati programe i informacionih, kulturnih, umjetničkih, obrazovnih, vijesti, znanstvenih, zabavnih, sportskih sadržaja i programa na dnevni te druge programe, podupirati demokratske vrijednosti suverenog društva, posebno poštovanje ljudskih prava i kulturnog, nacionalnog, etničkog i političkog pluralizma pojedini i mišljenja

Tablica 3 Glavne obveze javne usluge za javne radiotelevizije (Institut otvoreno društvo - Hrvatska, 2005.)

3.4. Financiranje javne televizije

Javna televizija se prema svojim karakteristikama, očigledno može nazvati tvrtkama, što i jesu, zapravo su tvrtke velikog opsega, dok na europskoj razini neke od javnih televizija imaju status javnog poduzeća, to bi bile javne televizije u Njemačkoj, Francuskoj, Velikoj Britaniji te slično. Javne televizije u Europi ima velik broj zaposlenika, općenito se vrte brojke od 1.500 do 3.000 zaposlenika. No što je zemlja veća tako raste i broj zaposlenika, te se time ruši naveden prosjek. Neki od primjera, koji su vrijedni spomena, jesu poljski TVP koji zapošljava ok 4.600 ljudi, što je relativno blizu prosjeku. Nešto malo nadmašuje turska TRT s 8.000 zaposlenika. Na vodećoj poziciji se ipak nalazi Njemačka, koja u svoje dvije najveće javne televizije ART i ZDF ima zaposleno oko 25.000 ljudi. Karakteristična je ta situacija, koja se tiče broja zaposlenika, zato što komercijalne televizije uglavnom imaju izrazito manji broj zaposlenika, makar proizvode sličnu količinu programskog sadržaja. „U Mađarskoj, na primjer, na javnoj televiziji 2004. godine bilo je zaposleno 1.600 ljudi, dok komercijalne televizije – RTL Klub i TV 2 – iako proizvode istu količinu programa, imaju manje od 400 zaposlenih.“ [8]

Što se tiče samog financiranja javnih televizija, radi se o hibridnom modelu financiranja, koje financije luči iz različitih izvora. Ti izvori su „pretplate koju plaćaju porezni obveznici, izdavanja iz državnog proračuna, zatim komercijalnih prihoda od oglašavanja, izvođačkih prava, donacija, iznajmljivanje opreme i drugih resursa.“ [8] Britanski BBC je u takvoj situaciji da financije pridobiva samo iz jednog izvora, taj izvor je pretplata, čiji su prihodi marginalni. Estonski ETV je u sličnoj situaciji kao i BBC, ima jedan izvor no taj izvor financija nije pretplata, već dolazi od državne potpore. od 1998. do sredine 1999. godine, u Estoniji je bio posebna i inovativan način financiranja, a radi se o tome da su privatne televizije morale plaćati posebne naknade. Pozitivna posljedica tome je bila da se ETV u potpunosti kulturnim programima, te su se time izbjegavali komercijalni programi. Tom načinu financiranja javne televizije, je sredinom 1999. godine, došao kraj zbog toga što privatna televizija TV1 nije u predviđenom roku platila naknadu. [8]

Svaka država ima drugačiji primarni izvor financijskih sredstava za privatne televizije. Među ostalog, može se spomenuti dvije glavne grupe koje dijele isti izvor financijskih izvora. Prva grupa najveći dio financijskih sredstava dobiva od pretplate, u tu grupu spadaju Hrvatska, Njemačka, Italija, Češka, Turska, Slovenija, Slovačka, Velika Britanija, Sjeverna Makedonija te Rumunjska. Drugoj grupi zemalja najviše financija dolazi iz državnog proračuna, a te zemlje su Albanija, Srbija, Estonija, Latvija, Letonija te Mađarska [8]

Zemlja	Naziv	Udio u ukupnom proračunu (%)				Godišnji proračun (€ milijuna) (godina)
		Pretplata	Državni proračun	Komercijalni prihodi (reklamiranje i sponzorstvo)	Drugo	
Albanija	TVSH	NA	58	8.6	33.4	7.8 (2004)
Bosna i Hercegovina	BHRT B&H	NA	NA	NA	NA	NA
Bugarska	BNT					25.05 (2004)
Hrvatska	HTV	57.4	0	36.0	6.6	171 (2002) (uključujući radio)
Češka	ČT	66.7	0	29.1	4.2	140.39 (2003)
Estonija	ETV	0	93.0	0	7.0	13.5 (2004)
Francuska	France Télévisions	64.8	0	30.3	4.9	2,308.9 (2003)
Njemačka	ARD	94.0	0	6.0 (samo reklamiranje)	NA	5,371.0 (2003) (samo reklamiranje i pretplata)
	ZDF	93.3	0	6.7 (samo reklamiranje)	NA	1,677.0 (2003) (samo reklamiranje i pretplata)
Mađarska	MTV					122.5 (2004)
	Duna TV	0	82.0	12.0	6.0	30.6 (2003)
Italija	RAI	55.2	0	38.8	6.0	2,593 (2003)
Letonija	LTV	0	57.0	43.0		12.35 (2004)
Litva	LTV	0	76.0	23.0	1.0	14.5 (2003)
Makedonija	MTV	80.2	0	12.1	7.7	15.7 (2004) (uključujući radio)

Zemlja	Naziv	Udio u ukupnom proračunu (%)				Godišnji proračun (€ milijuna) (godina)
		Pretplata	Državni proračun	Komercijalni prihodi (reklamiranje i sponzorstvo)	Drugo	
Poljska	TVP	31.9	0	56.3	11.8	416.5 (2004)
Rumunjska	SRTV	75.5	14.3	8.38	0	96.0 (2003)
Srbija	RTS	0 ²⁰³	75.2	24.8		60.7 (proračun za 2004, uključujući radio)
Slovačka	STV	60.2	16.8	18.8	4.2	59.76 (2004)
Slovenija	TVS	72.8	0	16.5	10.7	111.1 (2003) (uključujući radio)
Turska	TRT	53.7	21.8 (uglavnom)	10.4	14	254.7 (2003)
Velika Britanija	BBC	94.0	0	0	6.0	4,211 (2002/3)
	Kanal 4	0	0	100	0	1,262 (promet u 2004)

Tablica 4 Financiranje javnih radiotelevizija (Institut otvoreno društvo - Hrvatska, 2005.)

3.5. Javno emitiranje na raskrižju

Prema Ugovoru iz Amsterdama, Javno emitiranje se definira kao „izravno povezano s demokratskim, društvenim, i kulturnim potrebama svakog društva i s potrebom da se sačuva medijski pluralizam.“ [3] Iz navedene definicije se može zaključiti kako je sam koncept javne televizije osmišljen u svrhu jačanja demokratske svijesti i demokracije u općem smislu. Makar javna televizija, ili javno emitiranje, ima jaku ulogu u demokratskoj Europi, a pogotovo u Europskoj uniji, u samoj praksi se kritizira javna televizija. Od samog stvaranja ugovora 1997. godine, pa sve do danas, je mišljenje o javnim medijima dvojno. S jedne strane se hvali javnu televiziju, no s druge strane isto tako i kritizira. Godine 2005. Vijeće Europe je također iskazalo pozitivan stav prema javnom emitiranju, te smatra da je njegova važnost „kao elementa društvene kohezije, odraza kulturne raznolikosti i važnog čimbenika svima dostupne pluralističke komunikacije.“ [8]

Kritike postupanja prema javnom emitiranju došla je od strane WTO-a, te Svjetske banke, koji smatraju da organi Europske unije pridaju javnim radiotelevizijama pre velike privilegije, te oni imaju drugačije vizije kako bi javno emitiranje trebalo funkcionirati. WTO je tražio apsolutnu liberalizaciju audiovizualnog sadržaja. Taj korak bi javnom emitiranju ukinuo poseban tretman u kojem uživa. [8]

Svjetska banka je također imala sličan odnos prema javnom emitiranju kao što je imala i WTO. Prema studiji iz 2002. godine, koja je odradila Svjetska banka, zaključeno je kako bi privatne televizije, za razliku od javne televizije, mogla bolje zadovoljiti potrebe javnosti te bolje obavljala javne obveze. [13]

Kritike također dolazi od najvećeg konkurenta javne televizije. Privatne televizije se također ne slažu s privilegiranim stanjem javne televizije, te smatraju kako je način financiranja javnih televizija nepravedan. Smatraju da javne televizije financijskim sredstvima koje dobivaju od države koriste kako bi pridobili veći broj publike te tako istiskuju privatne televizije s tržišta. Prema istraživanju međunarodne konzultantske kuće McKinsey ispada kako u tvrdnji da javne radiotelevizijske kuće istiskuju svoje privatne konkurente s tržišta, nema apsolutno nikakvih dokaza da bi visoka stopa državnog financiranja nešto u tom smislu moglo postići, iz razloga što najjači utjecaj BDP-a veže uz oglašavanje, koji je glavni izvor financija velikog broja privatnih radiotelevizija. [10]

Situacija je među ostalog takva da većina građana u tranzicijskim državama smatraju da je javna televizija isto kao i državna televizija koja je postojala u dobu komunizma. Građani imaju takav stav da se država još uvijek upliće u glavne poslove javnih televizija, te da se televizija iskorištava za promoviranje političkih ideja ili sakrivanje političkih zločina. Situacija jest takva da u nekoj mjeri država još do danas ima utjecaj na programski sadržaj na javnim televizijama, no nije u apsolutnoj moći odlučivanja. U nekim državama je to jače istaknuto, dok u nekim drugima manje. [8]

„Mediji trebaju služiti društvu, a da bi to mogli, moraju biti nezavisni od političke volje, moraju u odnosu na nju imati autonoman kritički odnos. Objektivno i kritičko informiranje dio je njihova posla. bez slobode medija nema slobodnog društva niti društva koje u ekonomskom i kulturnom pogledu napreduje.“ [12]

3.6. Neovisnost javne radiotelevizije

Građani imaju određen stav prema javnoj televiziji. Radi se o stavu da je javna televizija previše pod utjecajem države. Neovisnost od države je ono što javna radiotelevizija treba zadovoljiti, kako bi činila javnu uslugu. Da bi javna radiotelevizija mogla biti neovisna, te da samostalno može funkcionirati, te da dokaže javnosti svoju vjerodostojnost, javna radiotelevizija treba ispuniti sljedeće kriterije, a to su financijska neovisnost, upravljačka neovisnost i uređivačka neovisnost. Sva tri kriterij međusobno su povezana, te je njihov utjecaj na radioteleviziju direktan i utječe na cjelokupnu djelatnost. [8]

3.6.1. Financijska neovisnost

Državnom potporom, javne televizije svojoj publici neželjeno daju doznanja da se država upliće u poslove televizije. Iz tog razloga, financijska neovisnost od države je jedna od ključnih stvari što javne radiotelevizije trebaju ostvariti kako bi zadržale publiku. Financiranje od strane države može dovesti do toga da se javnost distancira od javnih medija te da traže alternativne izvore informacija, kod kojih nemaju osjećaja da se država upliće u vijesti koje se prezentiraju na alternativnim izvorima. Iz toga se vidi koliko je državno financiranje zapravo veliki minus za javne radiotelevizije. Takva situacija se događa u Albaniji te u Bugarskoj. Albanski RTSH, te bugarski BNT su javne televizije koje financijske izvore imaju od strane države, bilo iz državnog proračuna ili iz potpore od strane države. Radi se o tome da su javne televizije prisiljene izvršavati zahtjeve države, zato što bez izvršavanja tih zahtjeva, televizije gube velik dio financija. [8]

Jedan od boljih financijskih izvora, jest novac koji dolazi od pretplate. Na taj princip funkcionira financiranje javnih radiotelevizija u velikom broju država. Čak i stručnjaci smatraju da je ovakav način financiranja puno bolji od državnog financiranja. Radi se o nekoj vrsti poreza na televiziju koju svako kućanstvo mora plaćati pretplatu kako bi mogla loviti programe javnih televizija. No u takvoj situaciji se ponovno stvaraju problemi, te ispada kako ni to nije najbolje rješenje vezano uz financiranje. [8]

Radi se o tome da velik broj građanstva ne želi plaćati takvu vrstu poreza za televiziju. Jedna od glavnih kritika je ta da za razliku od privatnih televizija, za koje se mora plaćati kako bi se lovili programi, javne televizije nemaju dovoljno u ponudi za što bi građani izdvajali novac. Izrazito očito se pad takvog načina financiranja u tranzicijskim zemljama Europe. Građani nisu spremni plaćati pretplatu „s jedne strane zbog loših načina skupljanja pretplate i siromaštva, a s druge zbog odbijanja građana da plaćaju pretplatu, jer smatraju da za nju ne dobivaju nikakvu protuvrijednost.“ [8]

Isto tako se stvaraju problemi, do razinu pretplate određuje vlada ili parlament, te jedini način povećanja pretplate se može postići mijenjanjem postojećih zakona. Ovo može također biti velik udarac za stvaranje neovisnosti javne televizije od države, zbog toga ako se razina pretplate drži na niskoj cijeni, tada javna radiotelevizija ne može stvoriti neovisnost. Takva situacija se javlja u Mađarskoj, gdje javna radiotelevizija čvrsto leži u rukama države, jer im je potrebna državna potpora za njihov opstanak. Jedini način kako se izboriti protiv toge je ako se sama javnost počne zalagati. [8]

3.6.2. Upravljačka neovisnost

Upravljačka neovisnost je djelomično postignuta u velikom broju tranzicijskih zemalja Europe. Upravljačka neovisnost se odnosi na to da postoje veći broj različitih tijela koja utječu na upravljačku strukturu javne radiotelevizije, za razliku od monopola državne politike koja je tijekom razdoblja državne televizije jedina mogla imenovati upravljačku strukturu. Zahvaljujući takvo pristupu, došlo je do smanjenja političke kontrole nad javnim televizijama. Kao što je već navedeno, takva neovisnost je smo djelomično postignuta, tako da političko nadmetanje nije u potpunosti nestalo. [8]

Dobar primjer je Albanija, gdje se sindikat zaposlenih RTHS-a zalaže da glavni direktor bude imenovan od strane države, te da po tom pitanju niti jedna druga opcija ne smije postojati. U Sjevernoj Makedonije se pak javila situacija gdje se unatoč definiranih zakona ipak država upliće u imenovanje pozicija na javnoj radioteleviziji MRT. Kako bi veći broj stranaka imala moć nad televizijom, na vodeće pozicije imenuju se osobe različitih etničkih pripadnosti koje imaju blizak odnos s različitim strankama u toj državi. [8]

Takva situacija može dovesti do velike kritike i razočaranja od strane javnosti prema političkoj eliti te države. Takva situacija se dogodila u Češkoj između 2000. i 2001. godine, kada je država imenovala novinara Jiřía Hodača glavnim direktorom, koji je imao bliske odnose sa ODS strankom. Posljedica tog imenovanja nije samo bio protest od strane zaposlenika Češke televizije, već je i javnost provodila veliku uličnu demonstraciju te je iz tog razloga Jiří Hodač morao dati ostavku. Parlament je bio prisiljen od javnosti da se postupak imenovanja upravnih tijela javne televizije mora promijeniti. Sada udruge civilnog društva predlažu kandidate za vodeće pozicije, no problem se javlja u tome što su političke stranke za članove u tim društvima ugurale svoje kandidate koji su na kraju ušli u upravne odbore. [8]

U Mađarskoj se pak javlja situacija gdje javnim televizijama Duna TV i MTV upravljaju odbori. U tim velikim odborima se, među ostalima, nalaze predstavnici nevladinih udruga. Kritike na takav pristup dolaze sa svih strana, među ostalog zato što se taj odbor sastoji od prevelikog broja članova, te sami članovi, makar su članovi nevladinih organizacija, su često povezani s raznim političkim strankama, te su oni sami neformalno odabrani za tu poziciju. [8]

No nije samo takva situacija u tranzicijskim zemljama Europe. U Njemačkoj, znatan utjecaj politike se osjeća na ARD i ZDF televiziji. Članovi tih javnih televizija često se identificiraju kao članovi političkih stranaka. Oni na pozicije dolaze preko političkih stranaka pokrajinskih parlamenta. Talijanska televizija RAI na primjer je pod direktnim utjecajem, te se to stanje pogoršalo pojavom Silvija Berlusconi na političkoj sceni. Među ostalom, država ima i jak utjecaj na najveću privatnu televizijsku mrežu u državi, Mediaset. [8]

Poljska pak ima problem s Nadzornim vijećem TVP-a. U Poljskoj je moguće osobama koji su članovi tog nadzornog vijeća, da se ujedno i zaposle u samoj tvrtki TVP. Sličan sukob interesa se javlja i u drugim zemljama gdje nejasna pravila dovode do ovakvih ili sličnih situacija koje mogu štetiti reputaciji javnih televizija. [8]

3.6.3. Uređivačka neovisnost

Bez financijske neovisnosti i upravljačke neovisnosti, uređivačka neovisnost ne može postojati jer je ona s drugim neovisnostima izrazito jako povezana. Javnoj radioteleviziji nije moguće bez dovoljnih financija prikupljati informacije te kreirati odgovarajuću programsku strukturu, ne može zadovoljiti obaveze na informativnim programima, koje je povezano s pristupima novinarstva na određeni subjekt. Ova neovisnost također nije moguća ako televizija nema jaku i neovisnu upravljačku strukturu koja svoje poslove štiti od vanjskih političkih utjecaja. [8]

Problem je u uređivačkim standardima, produkcijskim pravilima te novinarske etike koje ključ za stvaranje ispravnog postupanja prema javnosti. Problem je u tome što sva ta pravila postoje, no nisu toliko formalna koliko su određeni unutarnji standardi države vezno uz javne radiotelevizije, te zbog toga javna radiotelevizija pati pod pritiskom standarda određenih od države. „Uređivačka neovisnost javnih radiotelevizija ovisi o njihovoj općoj funkcionalnoj neovisnosti, a djelomice i o profesionalizmu novinara i njihovoj odlučnosti da javnost izvještavaju točno i objektivno.“ [8]

Po pravilu su većina tranzicijskih zemalja, u pristup prema javnoj televiziji, preuzele pravila britanskog BBC-a. BBC je poznat po svojem iskrenom i objektivnom djelovanju. Među ostalom, BBC je poznat po svojoj dugogodišnjoj tradiciji, te također po tome što svoja etička pravila skoro nikad nije prekršila. Po pravilu bi javne radiotelevizije tranzicijskih zemalja trebale slijediti taj pristup, pošto su ga već prisvojili, no i tu često krše sama svoja pravila. [8]

Što se tiče ove neovisnosti, u svakoj zemlji je to različito. Neke od zemalja su postigle dobru uređivačku neovisnost gdje su se javne televizije uspjele ograničiti od vanjskih negativnih utjecaja, dok je u drugim državama situacija drugačija. Velik je i problem novinara koji se daju manipulirati od strane vanjskih utjecaja, te krše svoj etički kodeks. [8]

3.7. Europska javna politika

Razna europska tijela ističu važnost javne radiotelevizije. Smatrana je jednim važnim elementom za očuvanje demokratičnosti po cijelom kontinentu, te se svrstava kao dio europskog medijskog krajolika. Javna televizija ima zadatak objektivno i iskreno prikazivati sve političke, društvene te kulturne informacije koje javnost očekuje da sazna. Sama skeptičnost jave publike jest poseban aspekt koji se najviše javlja u tranzicijskim državama Europe. No postoje i države u kojoj javne televizije imaju prilično veliku publiku, čije se brojke vrte oko četrdesetak posto. Neki primjeri tih država bi bili Njemačka, Francuska, Velika Britanija, također i Poljska koja se ubraja pod tranzicijske zemlje Europe. [8]

Uglavnom najveći priljev financija javne televizije dobivaju pomoću pretplata. Pretplate svako kućanstvo plaća na godišnjoj razini. Razlog zašto javne televizije najveće financijske prihode imaju od pretplate, a ne na primjer od oglašavanja ili reklama, jest taj što se za javne televizije primjenjuje posebna regulativa koja uskraćuje količinu i vrstu oglasa koje javne televizije smiju prikazivati, te oglase čak mogu samo prikazivati u određenom vremenskom razdoblju. Tako na primjer njemački ARD i ZDF, oglašavaju samo do 20 sati na večer, te nedjeljom uopće ne prikazuju reklame. U nekim državama, javne televizije čak uopće nemaju reklame. Takva situacija se javlja kod britanskog BBC-a. [8]

Prema ugovoru iz Amsterdama 1997. godine, došlo se do odluke da svaka država mora javnim televizijama sama na svoj način osigurati financijska sredstva, bilo to pretplatom, financiranja iz državne blagajne ili na neki drugi način. Vijeće Europe je istaknulo kako je potrebno da svaka država mora financije mora omogućiti javnim radiotelevizijama, zbog toga što su one jako sredstvo za očuvanje demokracije te europske kulture i europskog identiteta. Dok je u SAD-u drugačija situacija. Tamo se na televizijsko emitiranje, skoro pa u potpunosti gleda na komercijalan način, te samo postoji mali dio javnih medija, te je njihova publika izrazito mala. U SAD-u gotovo pa sve televizije se ravnaju prema zakonima tržišta. [3]

3.8. Državne potpore

Javne radiotelevizije vode vječiti sukob s komercijalnim radiotelevizijama. Javne televizije gube svoju gledanost i stabilno mjesto na tržištu. Potpore jesu su potrebne za rad i opstanak tih televizija. No javljaju se žalbe od strane komercijalnih radiotelevizija koje se ne slažu sa sustavom državnih potpora, smatrajući državne potpore javnim radiotelevizijama nepoštenim odnosom s obzirom na njihovu poziciju, ali može biti da prikriveno žele bolju poziciju na tržištu time da se financijski oslabe javne radiotelevizije. Komercijalne televizije s jedne strane postavljaju pitanje, da li se naplaćivanje pretplate može smatrati kao državna potpora, zbog toga što tvrde da se inače krši Ugovor iz Maastrichta. [8]

Rasprava započinje točno tom idejom da su pretplate definirane kao način potpore od strane država. Komercijalne televizijske kuće smatraju kako taj način nije u skladu sa zakonima Europske unije, te pravilima na tržištu. Komercijalne televizije navode kako tim načinom može dovesti do nepoštenog pozicioniranja jedne kuće iznad druge na nepravedan način. Smatraju kako je to način manipuliranja medijskog tržišta kako bi se postavile javne televizije na bolju bolju poziciju od komercijalnih medijskih kuća. Države na tu ideju odgovaraju na način da naplaćivanje pretplate u ni jednom slučaju ne može dovesti do ekonomskog vodstva javne radiotelevizije, zbog toga što taj način potpore samo služi kako bi se podmirili troškovi koji se javljaju zbog obveza reguliranih EU Protokolom o javnom sustavu emitiranja. [8]

Europska komisija je donijela svoju odluku, te smatra kako je sustav pretplate način državne potpore. Također se radi i o tome što javne televizije moraju ispuniti visoke zahtjeve kako bi se ostvarila potpora. „Komisija od javnih radiotelevizija očekuje da poštuju sljedeća tri uvjeta:

- novije aktivnosti, kako to definiraju mjerodavna tijela na nacionalnoj razini, moraju biti jasno i točno definirane kao usluga od općega ekonomskog interesa (*definicija*).
- javne radiotelevizije moraju biti zadužene za takve usluge (*zaduženje*).
- državna sredstva ne smiju prijeći neto troškove tih usluga, a u obzir se moraju uzeti i drugi direktni ili indirektni prihodi od takvih usluga (*proporcionalnost*).“ [8]

4. Transformacija radiotelevizije

Državna televizija je u komunističkim režimima služila kao poseban organ političkog i javnog života, organ koji služi za promoviranje političke ideologije u tim zemljama, pa čak i do veličanja vođa, koji su bili na vrhu pojedinih država. Padom sovjetske dominacije u istočnoj Europi i nestajanjem komunističkih režima u Europi, države koje su se usmjeravale prema zapadnjačkoj opciji demokracije i kapitalizma, pokušale su čim više privatizirati pojedine grane industrije i gospodarstva u državi, tako i televiziju. Počele su se pojavljivati privatne televizijske kuće u tim državama. Državne radiotelevizije su se početkom devedesetih godina prošlog stoljeća, djelomično transformirale u javne televizije. Te javne televizije nisu u srži bile prave javne televizije iz razloga još jakog političkog utjecaja na vodstvo tih radiodifuznih kuća. No pojavu privatnih televizija, nekadašnje državne, a sada javne televizije, su počele gubiti svoju gledanost. [8]

Također se javljao problem oko same ideje javnih televizija u tranzicijskim državama. Početkom devedesetih, događao se sukob između novinarskih zajednica i same političke elite, po pitanju tko treba kontrolirati medije. „U Mađarskoj je na primjer, sve do promjena u 1989. i 1990. medijski krajolik bio poprište takvog sukoba između političkih elita i novinara o pitanju što je prava zadaća medija u pluralističkom i otvorenom društvu.“ [8]

Te nagle promjene u tranzicijskim državama su također dovele do tog problema da se od jednom imalo puno više slobode, ali se ta sloboda javljala zbog nereguliranih zakona i pravila. Zbog toga se u kratkom vremenu u velikom broju država pojavilo velik broj ilegalnih televizijskih postaja. Tako se u Poljskoj pojavilo 57 ilegalnih privatnih televizija, samo u 1993. godini, te je velik broj tih televizija s vremenom bilo ukinuto, dok su neke druge dobile dozvole. Taj kaos je ipak dovelo i do pozitivnog i naglog razvijanja samih medijskih sustava u tim državama, kao na primjer u Albaniji gdje su se mediji razvijali kaotično, ali su u rekordnim brzinama izrazito jako snažno razvili, ali isto tako je taj razvoj doveo do strmog pada popularnosti javne Albanske radiotelevizije u 1995. godini [8]

Izrazito pozitivnu transformaciju imala je Slovačka koja je veoma brzo (još 1991. godine) svoje državne radiotelevizije transformirala u javne, te je također u kratkom vremenu nakon tog događaja, šest privatnih televizijskih kuća dobilo dozvole. Slična se situacija pojavila i u Češkoj. Privatne televizije su tamo ubrzo postale snažne na medijskom tržištu, te je privatna televizija TV Nova u kratkom vremenu srušila monopol javne televizije ČT. Za razliku od Slovačke i Češke, njihov južni susjed Mađarska se dugo borila sa reguliranjem medijskog prostora. Prvi radiodifuzni zakoni, nakon pada komunističkog režima, su tek bili prihvaćeni 1996. godine te je tek godinu dana nakon tih odluka bilo dozvoljeno privatnim televizijama pojaviti se na medijskoj sceni. [8]

Bugarska je također imala uspješnu transformaciju državne radiotelevizije u javnu. Priča se kod bugarske ponavlja kao i velikom dijelu tranzicijskih država. Pojavom privatnih televizija, javne televizije su izgubile svoju važnost i učinak na javnost te države. Pojavom privatnih televizija bTV i Nove TV je bugarska javna televizija BNT izgubila velik broj publike. [8]

Baltičke zemlje su također dobar primjer tranzicija. U Litvi je već 1992. bilo privatnim televizijskim kućama emitirati svoje programe unutar države. Državna radiotelevizija se u potpunosti transformirala u javnu tek u 1996. godini. U Estoniji pak je bio jak utjecaj državne televizije kojeg je imala u sovjetskom razdoblju. Njihova državna televizija je bila pod jakim utjecajem finske televizije, koju su većina kućanstva u Estoniji lovila. Estonska državna televizija se formalno postala javna televizija 1994. godine. [8]

5. Transformacija u državama bivše Jugoslavije

Jugoslavija je imala u dobu komunizma veoma dobro razvijenu medijsku industriju. Svaka federalna republika je imala svoje vlastite podružnice te velik broj lokalnih kanala. Državne radiotelevizije bile su poprilično otvorene te liberalnog karaktera. To se može povezati sa neutralnom političkom pozicijom u kojoj je Jugoslavija uživala u razdoblju podjele Europe na zapadni i istočni blok. Državne televizije su čak emitirale programe iz zapadnih zemalja s titlovima. Slovenija je zbog svoje pozicije izrazito dobro prošla u toj situaciji. Zbog svoje geografske pozicije se moglo čak loviti austrijske i talijanske programe. Može se reći da je taj dodir Slovenije sa zapadnim stilom života, u devedesetim godinama, uzrokovalo veoma prirodnu i efektivnu transformaciju i političkog i medijskog uređenja u državi. Državne televizije su uspješno postale javne televizije, te je osim toga 1990. godine već bila dozvoljena pojava privatnih televizija na medijskom tržištu. [9]

Makedonija je također imala brz period transformacija. Položena na drugom kraju Jugoslavije, Makedonija je ubrzo nakon osamostaljenja, počela reformirati radiodifuzni sektor, tako da je državni parlament već 1991. formalno preustrojio državnu radioteleviziju u javnu radioteleviziju. Niti godinu dana kasnije, pojavile su se prve privatne televizije između 1991. i 1992. godine. Jedan od problema pod kojim su trpjele državne reforme, jesu bile pobune albanske manjine u državi. [9]

Pošto se u ostalim zemljama Jugoslavije početkom devedesetih vodio rat, državna radiotelevizija je imala posebnu ulogu u širenju govora mržnje. To se pogotovo vidjelo u Srbiji pod utjecajem režima Slobodana Miloševića, ali je također sličan utjecaj, državna radiotelevizija, imala i u Crnoj Gori. U devedesetim godinama prošlog stoljeća, državna televizija je još imala snažan utjecaj u Srbiji. Može se reći da je bazirala na staro totalitarnom principu kao alat širenja političke ili autoritarne propagande Slobodana Miloševića. U tom razdoblju su se događale kaotične promjene vezanih za radiodifuziju i medijsko tržište. Paradoksalna činjenica je ta što su, makar totalitarističkog režima u državi, srbijanske vlasti dozvoljavale pojavu privatnih televizija, samo kako bi u nemirnom razdoblju ušutkali javnost sa zabavnim programima. Javna televizija se tek javljala padom režima, nakon 2000. godine. [9]

6. Državna televizija u Hrvatskoj u doba socijalizma

Državna televizija je u socijalističkom razdoblju Jugoslavije imala funkciju širenja političke propagande. To se nije samo događalo samo u Jugoslaviji, već u svim zemljama u kojima vlada totalitarni režim. Jugoslavija, a pogotovo Slovenija i Hrvatska su imali liberalniji pristup prema državnoj televiziji. U Hrvatskoj se 1956. pojavila Televizija Zagreb (Danas Hrvatska radiotelevizija) koja postaje glavna Državna televizija u Hrvatskoj. Televizija Zagreb je u prve dvije godine postojanja emitirala 144 emisija razolikih karaktera, počevši od zabavno- glazbenog, informativnog ili čak sportskog karaktera. Televizija je bila orijentirana prema ideji informiranja, educiranja i zabavljanja. [14]

Televizija Zagreb je bila jedna od najnaprednijih televizija u Jugoslaviji, gledajući sa tehničkog i programskog stajališta. Televizija Zagreb je među ostalog, bila prva televizija u Jugoslaviji koja je počela emitirati program u boji, to je bilo iz tog razloga što se televiziju pokušavali formirati prema uzoru zapadnog modela. [14]

Televizija Zagreb je bila veoma uspješna u svom poslovanju. Jedan od uspjeha je izgradnja odašiljača na Sljemenu 1957. godine. Sa tehnološke strane pokušavala pratiti zapadnu Europu, što joj je i uspijevalo. Kako bi to Televiziji Zagreb bilo moguće, potrebno joj je bilo imati dobre financijske izvore. Jedan od financijskih izvora je bila pretplata na televiziju koja je bila uvedena 1961. godine. Iste godine je broj pretplaćenih kućanstva bilo oko desetak tisuća, a do sredine osamdesetih godina je broj pretplaćenih kućanstva poraslo na oko sto tisuća. Do 1964. godine, Televizija Zagreb dobiva i drugi i treći program. [14]

Televizija Zagreb se od samog početka pokušavala više formirati u stilu javne televizije, makar je formalno bila državna. Najveća prepreka toj tranziciji je bila komunistička vladavina u zemlji koja je pokušavala imati apsolutnu kontrolu nad uredništvom. Televizija Zagreb je jako patila pod ti režimom pogotovo u razdoblju Hrvatskog proljeća kada se počela jačati demokratska svijest u hrvatskoj javnosti, te je za to, među ostalima, također zaslužna Televizija Zagreb. [14]

7. Državna televizija nakon hrvatskog osamostaljenja

Nakon što se Hrvatska osamostalila od Jugoslavije, te nakon prvih slobodnih izbora u novostvorenoj Republici Hrvatskoj, mediji se također okreću od starog jugoslavenkog modela informativnog medija. Godine 1990. Televizija Zagreb mijenja ime u Hrvatsku televiziju (HTV) te se također formalno počela preoblikovati prema principu javne televizije, te u potpunosti postaje javna televizija 1997. godine. Transformacija nije uslijedila na brz način zbog ratne situacije u zemlji. [14]

Za vrijeme Domovinskog rata, je HRT bio pod nadzorom Kriznog štaba, ako i sve ostale državne institucije. HRT je pokušao ratne vijesti prikazivati na etičan i objektivan način, bez veličanja Hrvatske. Radilo se o tome da je HRT bila u razdoblju transformacije s državne radiotelevizije u javnu. Mnogo kritike je došlo od strane javnosti, jedni su podržavali pristup HRT-a na kriznu situaciju, dok su neki smatrali taj pristup negativnim. Odvojeno je bilo mišljenje javnosti. No ipak je HRT imao veliku ulogu stvaranju javnog mnijenja, te se može reći da su hrvatske vlasti HRT koristile u „ratne svrhe.“ [14]

U tom kaotičnom periodu, bilo je teže održavati financijsku stabilnost. Sama ratna situacija dovela je do velikih gubitaka za HRT, kao što su zauzeti ili uništeni odašiljači, no najveći gubitak i tragedija jest smrt nekoliko profesionalnih djelatnika. Iz tih razloga je financijska stabilnost i tehnički razvoj stagnirao, ako ne i padao. Za prve ratne godine nisu zabilježeni financijski izvori HRT-a, tek od 1994. godine se javljaju prvi podaci ratnog razdoblja. [14]

Do kraja desetljeća se financijski položaj popravljao. Čak je i sam program s godinama počeo više sličiti programu prikladnog za javnu televiziju. Problem u ratnom razdoblju, te čak nekoliko godina nakon rata, je taj što se programski sadržaj nije mnogo razlikovao od onog u jugoslavenkom sistemu. HRT je i dalje služio kao sredstvo propagande i manipulacije nad javnošću. Tek nakon 2000. godine se vidjela prava promjena u HRT-u. [14]

000 kuna	1994	%	1995	%	1996	%	1997	%	1998	%	1999	%
POSLOVNI PRIHODI												
Prihod od HRT pretplate		67,69		62,13		66,44		63,80		54,70		48,40
Radio pretplata	122.588	23,32	142.452	20,05	182.362	21,38	190.967	21,30	160.092	18,31	171.496	16,46
TV pretplata	233.205	44,37	299.031	42,08	379.117	44,86	380.943	42,50	318.188	36,39	332.845	31,94
Prihod od marketinga		22,79		22,80		25,17		28,54		39,75		32,08
Radio	19.646	3,74	19.306	2,72	18.741	2,22	20.378	2,27	18.808	2,15	15.005	1,44
TV	100.141	19,05	142.715	20,08	193.951	22,95	235.513	26,27	328.779	37,60	319.286	30,64
Prihodi na temelju uporabe vlastitih proizvoda, robe i usluga	1.367	0,26	2.139	0,30	728	0,09	1.314	0,15	1.170	0,13		0,00
Ostali poslovni prihodi	13.168	2,51	16.898	2,38	18.760	2,22	42.620	4,75	28.884	3,30	47.599	4,57
Dotacije Vlade											148.492	14,25
FINANCIJSKI PRIHODI	3.128	0,60	8.031	1,13	7.691	0,91	19.730	2,20	9.229	1,06	7.372	0,71
IZVANREDNI PRIHODI	32.353	6,16	80.047	11,26	43.709	5,17	4.924	0,55	9.341	1,07	63	0,01
		9,53		15,07		8,39		7,65		5,56		19,54
UKUPNI PRIHODI	525.596	100,00	710.619	100,00	845.059	100,00	896.389	100,00	874.491	100,00	1.042.158	100,00
POSLOVNI RASHODI												
Materijalni troškovi	130.987	24,94	190.110	28,40	222.297	26,95	216.385	24,17	276.335	26,98	274.565	26,46
Troškovi osobija	86.899	16,55	124.595	18,62	178.473	21,63	248.052	27,71	256.966	25,09	260.701	25,12
Doprinosi na plaće		0,00		0,00		0,00	52.771	5,90	53.418	5,22	53.440	5,15
Amortizacija	65.829	12,53	65.162	9,74	68.353	8,29	74.034	8,27	86.096	8,41	89.594	8,63
Ostali troškovi poslovanja	204.775	38,99	250.284	37,39	321.232	38,94	293.264	32,76	331.692	32,38	333.580	32,15
FINANCIJSKI RASHODI	3.272	0,62	3.961	0,59	5.189	0,63	8.830	0,99	17.109	1,67	25.098	2,42
IZVANREDNI RASHODI	33.402	6,36	35.204	5,26	29.445	3,57	1.772	0,20	2.649	0,26	688	0,07
UKUPNI RASHODI	525.164	100,00	669.316	100,00	824.989	100,00	895.128	100,00	1.024.265	100,00	1.037.666	100,00
DOBIT PRIJE OPOREZIVANJA	432		41.303		20.070		1.261		-149.774		4.492	
Broj zaposlenih	2.719		2.982	9,67	3.225	8,15	3.414	5,86	3.495	2,37	3.554	1,69
Emitirani program radio	3.932.640		3.964.800	0,82	4.142.880	4,49	4.391.760	6,01	4.717.500	7,42	4.831.500	2,42
Emitirani program TV	802.452		989.980	23,37	1.129.895	14,13	1.188.509	5,19	1.105.503	-6,98	1.175.937	6,37
Proizvedeni program (u minutama)	474.823		579.300	22,00	690.115	19,13	733.339	6,26	739.273	0,81	763.938	3,34

Tablica 5 Osnovni pokazatelj poslovanja HRT-a od 1994. do 1999. godine (Šalković, H., 2000.)

8. Hrvatska radiotelevizija

Hrvatska radiotelevizija, ili ukratko HRT, je javna radiotelevizija u Republici Hrvatskoj koja je osnovana od Republike Hrvatske. Ona je pravna osoba sa statusom javne ustanove, te djelatnost, funkcija i sadržaj javnih usluga, upravljanje, nadzor, način rada te financiranje uređuje Zakonom o Hrvatskoj radioteleviziji te njegovim propisima. Zadatak HRT-a je pružanje javnih radiodifuznih usluga, te joj je zbog toga zadatak biti nepristran i objektivan izvor informacija, bilo to u političkom, gospodarskom ili kulturno smislu. Iz tog razloga joj Republika Hrvatska osigurava neovisno i samostalno financiranje koje se orijentira prema Zakonu o Hrvatskoj radioteleviziji te odredbama o državnim potporama vezane za javne radiodifuzijske usluge, te se na HRT promjenjuje Zakon o elektroničkim medijima. [17]

Hrvatska radiotelevizija se sastoji od sljedećih tijela, a to su glavni ravnatelj, Ravnateljstvo, Nadzorni odbor te programsko vijeće HRT-a. „Hrvatska radiotelevizija ima tri nacionalne radiopostaje (Prvi program Hrvatskoga radija (HRT – HR 1), Drugi program Hrvatskoga radija (HRT – HR 2) i Treći program Hrvatskoga radija (HRT – HR 3)), osam regionalnih radiopostaja (HRT – Radio Dubrovnik, HRT – Radio Knin, HRT – Radio Osijek, HRT – Radio Pula, HRT – Radio Rijeka, HRT – Radio Sljeme, HRT – Radio Split, HRT – Radio Zadar) i osam regionalnih centara, četiri zemaljska televizijska programa (Prvi program Hrvatske televizije (HRT – HTV 1), Drugi program Hrvatske televizije (HRT – HTV 2), Treći program Hrvatske televizije (HRT – HTV 3) i Četvrti program Hrvatske televizije (HRT – HTV 4)). Od 1997. nacionalni radijski i televizijski programi Hrvatske radiotelevizije također se emitiraju u digitalnoj tehnici preko satelita za cijelu Europu.“ [17] HRT također ima i dva međunarodna programa, to su program HRT – Glas Hrvatske, te također ima i program za iseljenike koji se nalazi na četvrtom programu (Četvrti program Hrvatske televizije, ili HRT – HTV 4). Ti programi su dostupni pomoću satelita po cijeloj Europi, te putem multimedijske usluge HRTi su dostupni po cijelom svijetu. [17]

Hrvatska radiotelevizija osim svojih radija, televizijskih programa, te internetskih portala, ima i Simfonijski orkestar, Jazz orkestar, Tamburaški orkestar te Zbor HRT-a. „Simfonijski orkestar HRT-a postao je zaslužni promicatelj hrvatske kulture u svijetu. Jazz orkestar HRT-a djeluje bez prekida već više od 60 godina, što je rijetkost u svjetskim razmjerima u povijesti velikih orkestara. Tamburaški orkestar HRT-a ima vrlo važnu ulogu u promicanju glazbene i kulturne prepoznatljivosti Hrvatske u svijetu. Zbor HRT-a osobitu pozornost posvećuje njegovanju hrvatske glazbene baštine.“ [17]

„Hrvatska radiotelevizija punopravni je član Europske unije radiotelevizija (EBU) – posredno od samoga osnutka Unije 1950. godine, a izravno nakon osamostaljenja Republike Hrvatske, od 1. siječnja 1993. EBU (European Broadcasting Union, Union Europeenne de Radio-Television) najveća je profesionalna udruga javnih nacionalnih medijskih organizacija na svijetu. Ima 74 aktivna člana u 56 zemalja Europe i 35 pridruženih članova širom svijeta.“ [17]

8.1. Upravljačka struktura HRT-a

Hrvatskom radiotelevizijom upravljaju sljedeći organi; Programsko vijeće HRT-a, Upravno vijeće te ravnatelj. Programsko vijeće sastoji se od 11 članova. Ti članovi su imenovani od strane sabora, koji dobije popis kandidata koji su imenovani od strane civilnih društava. Članovima mogu postati isključivo građani Republike Hrvatske, čiji je zadatak predstavljati određenu skupinu u državi kao što su mladi, umirovljenici, sindikati, poslodavci, vjerske zajednice, nacionalne manjine, sveučilišta, te druge. Članovi moraju biti nepristrani, to jest, oni ne mogu biti zaposlenici na HRT-u, te u nikakvim poslovnim vezama s HRT-om, kao što su televizijski i radijski nakladnici, ili članovi nadzornih ili upravnih tijela tih organizacija, u svrhu izbjegavanja sukoba interesa. Zadaća Vijeća HRT-a je nadziranje i odobravanje programskih planova, na taj način štiti javni interes. [9]

Upravno vijeće sastavljeno je od ravnatelja HRT-a, direktora HTV-a i direktora Hrvatskoga radija, Glazbene proizvodnje, te od jednog predstavnika Vijeća zaposlenika HRT-a. Programsko vijeće imenuje sva ta tijela osim predstavnika Vijeća zaposlenika HRT-a, te ih isto tako može razriješiti s funkcije. Ravnatelj HRT-a, koji upravlja HRT-om u skladu sa Statutom HRT-a, imenovan je od stran Programskog vijeća, nakon javnog natječaja. Isto tako

imenuje i ravnatelja HTV-a, te ravnatelja Hrvatskoga radija, te direktore programa, kao i glavne urednike HRT-a, te glavne urednike Hrvatskoga radija. Njihovi mandati traju u razdoblju od četiri godine, te nakon toga slijede novi izbori. [9]

Ako imenovani menadžeri ne izvršavaju svoj posao na etičan način, u skladu s općim aktima HRT-a, te ako šteti HRT-u i ne provodi zahtjeve Programskog vijeća, tada oni mogu biti razriješeni od svojih pozicija. To se postiže ako dvije trećine Programskog vijeća dovodi prijedlog o razrješenju. [9]

8.2. Odgovornosti

Ministarstvo kulture zaduženo je za nadzor legitimnosti rada i općih akata HRT-a. HRT-ova dužnost je Saboru priložiti godišnji izvještaj, te je zadaća Sabora da raspravlja i da prihvaća godišnje izvješće. Problem se javlja u zakonu u kojemu ne postoje definirane sankcije ako Sabor ne prihvati godišnji izvještaj koji je primio od strane Programskog vijeća HRT-a [15]

Programsko vijeće HRT-a, prema Zakonu o Hrvatskoj radioteleviziji, nema pravo kažnjavati Upravu HRT-a iz tog razloga što takvi zakoni nisu u potpunosti definirani. „Vijeće za elektroničke medije ima jurisdikciju u odnosu prema povredama Zakona o elektroničkim medijima.“ [15]

HRT-ova zadaća je ta da mora zadovoljiti interese javnosti. Mora voditi računa o tome kako informirati javnost o važnim događajima koje se mogu odnositi na sve aspekte života svih pojedinaca koje čine hrvatsku javnost. Informirati javnost o svim političkim, gospodarskim ili kulturnim događajima i novostima koje se zbivaju u zemlji je temeljna stavka koju javna radiotelevizija mora izvršiti, te uz to te informacije moraju biti nepristrane i objektivne. Iza toga stoji Programsko vijeće čiji se djelokrug odnosi na odgovornost prema javnošću. [9]

„Prenosit će, točnije rečeno, najznačajnije političke događaje, vjerske proslave (većinskih, ali i manjinskih vjerskih skupina koje djeluju na njezinom području), proizvoditi program za iseljeništvo, emitirati politički uravnotežene dnevne informativne emisije i voditi javne rasprave o ključnim pitanjima, prenositi popularne sportske događaje, te promovirati i manje zanimljive nacionalne sportove, kulturnu baštinu, snimati dramske serije i filmove, govoriti o ekologiji i sl.“ [11]

8.3. Programski okvir

Programski okvir HRT-a baziran je na obavezi javnog informiranja koja je definirana zakonom. Svake godine HRT je dužan sastaviti programski plan za iduću godinu u se kojem definira programska struktura za tu godinu. Taj plan Programsko vijeće raspravlja i prihvaća. [9]

8.3.1. Programsko usmjerenje HRT-a za 2019. godinu

„Pravilno upravljanje programom u 2019. godini trebalo bi se očitovati u svojevrsnom „kompromisu“ između obveza javne radiotelevizije u zadovoljavanju zakonskih normi te stvaranja gledanog/slušanog i zanimljivog sadržaja. HRT će i dalje promovirati slobodu govora i poštovanje različitih područja javnog interesa poput kampanja za prevenciju nasilja, sigurnosti na cestama, zdravstveno orijentirane programe i slične sadržaje. Također, HRT je javni servis koji poštuje privatnost, dostojanstvo, temeljna prava te ugled i čast svakog pojedinca unutar i izvan RH. S tim u skladu HRT će nastojati u 2019. godini proizvoditi i emitirati kvalitetne programe visoke javne vrijednosti. I u 2019. godini posebna pozornost bit će posvećena njegovanju i sufinanciranju domaćeg audiovizualnog stvaralaštva u proizvodnji djela visoke umjetničke i kulturne vrijednosti, posebno u segmentu dramskog i dokumentarnog programa, ali i u drugim segmentima programa.“ [7]

U dokumentu Program rada HRT-a za 2019. godinu definirani su ciljevi koje HRT želi postići. Popisani su ciljevi za svaki program HRT-a te Hrvatskoga radija. Isto tako definirana je očekivana gledanost ili doseg svih kanala.

Programski Kanal	Ostvarenje 2017.	Ostvarenje 1.-8. 2018.	Plan 2018.	Plan 2019.
HTV 1	41,04%	39,27%	45,84%	41,04%
HTV 2	32,13%	37,90%	36,00%	32,13%
HTV 3	16,28%	15,93%	17,20%	16,28%
HTV 4	19,18%	17,83%	22,00%	19,18%
HTV UKUPNO	49,73%	48,81%	55,00%	49,73%

Tablica 6 Dnevni doseg Hrvatske televizije, 2017 - 2019. (Hrvatska radiotelevizija, 2018.)

Programski Kanal	Ostvarenje 2017.	Ostvarenje 1.-6. 2018.	Plan 2018.	Plan 2019.
HRA 1	3,84%	3,60%	4,00%	4,00%
HRA 2	2,60%	2,80%	2,90%	3,10%
HRA 3	0,46%	0,44%	0,42%	0,50%
HRA - DUBROVNIK	0,42%	0,33%	0,36%	0,40%
HRA - KNIN	0,14%	0,10%	0,13%	0,13%
HRA - OSIJEK	0,70%	0,62%	0,60%	0,60%
HRA - PULA	0,61%	0,61%	0,64%	0,64%
HRA - RIJEKA	2,31%	2,18%	2,00%	2,20%
HRA - SLJEME	2,73%	2,68%	3,20%	3,20%
HRA - SPLIT	2,07%	2,11%	2,30%	2,30%
HRA - ZADAR	0,24%	0,32%	0,34%	0,34%
HRA UKUPNO	13,47%	13,21%	14,24%	14,24%

Tablica 7 Dnevni doseg Hrvatskog radija, 2017. - 2019. (Hrvatska radiotelevizija, 2018.)

WEB	Ostvarenje 2017.	Ostvarenje 1.-8. 2017.	Plan 2018.	Plan 2019.
Portali	414.000	416.000	400.000	420.000

Tablica 8 Prosječni broj stvarnih korisnika na portalu, 2017. - 2019. (Hrvatska radiotelevizija, 2018.)

8.3.2. Programske smjernice

Hrvatska radiotelevizija usmjerena je prema Zakonu o Hrvatskoj radioteleviziji u kojem je definirano da HRT stalno, istinito, potpuno, pravodobno i nepristrano mora informirati javnost o događajima, činjenicama te stvarima koji su u javnom interesu. „HR i HRT moraju poštivati i promovirati pluralizam političkih, vjerskih i drugih ideja i o njima informirati javnost. Moraju provjeravati izvore informacija prije objavljivanja na temelju prihvaćenih standarda neovisnoga novinarstva, odjeljivati informacije od komentara i jasno odvojiti osobna stajališta.“ [9]

Svi zaposlenici u HRT-u se također moraju držati Etičkog kodeksa za novinare i kreativno osoblje. „Ovim Etičkim kodeksom za novinare i druge zaposlenike HRT-a koji kreativno sudjeluju u stvaranju programa (u daljnjem tekstu: Kodeks) određuju se profesionalni standardi i etička načela pri stvaranju radijskog, audiovizualnog i multimedijskog programa, drugih audio i audiovizualnih proizvoda i elektroničkih publikacija i ostalih proizvoda koje Hrvatska radiotelevizija (u daljnjem tekstu: HRT) proizvodi samostalno ili u suradnji s drugima (u daljnjem tekstu: program HRT-a) te postupak utvrđivanja povreda Kodeksa.“ [5]

9. Zaključak

Transformacija državnih medija u javne medije je dugotrajan proces koji još danas nije u potpunosti dovršen. Moglo bi se reći da sami proces transformacije nikad ne može biti završen zbog same složenosti medija i svih elemenata koji utječu na same medije. Zakoni, regulative ili pravilnici su u stalnom procesu promjena. No gledajući na sliku u cijelosti, može se zaključiti kako se u Europi dogodio velik korak od kontroverzne prošlosti država i medija koji su bili pod direktnim utjecajem iste. U nekim državama se taj korak vidi izraženije nego u drugim drugim državama Europe, no sve u svemu je transformacija u kretanju. Europska unija ima također velik utjecaj na taj događaj. Europska unija daje svojim članicama, (i onima koji žele postati članom) točne odredbe kako država treba kreirati i održavati svoj medijski prostor.

Ključna točka kod javnih medija jest sama javnost određene države koja odlučuje o tome da li javni mediji svoju zadaću odrađuju dobro, ili da li se vidi manjak u postupanju javnih medija. Situacija je takva da u velikom broju europskih država, a pogotovo u tranzicijskim državama, vidi neka vrsta skepticizma od strane javnosti prema javnim medijima. jedan od primarnih problema oko tog pitanja jest ideja javnosti da su javni mediji još uvijek pod utjecajem države i političke elite, te je takva situacija u nekim europskim državama istinita.

Velik udarac za javne televizije je također i pojava privatnih televizijskih kuća, što je dovelo do pada gledanosti tih javnih medija. Javna televizija gubi publiku, te je točka povrata na vrh tržišta jako udaljena. Ne može se reći da javni mediji izumiru, zato što su jedan važan, moglo bi se reći, kulturni element države, ali se javnost s vremenom sve više udaljava od tih medija.

Može se postaviti pitanje, da li hoće jednog dana javni mediji izumrijeti, ili da li će ikada se vratiti do stare slave, no odgovor može samo dati vrijeme. Sve u svemu potrebno je raditi na ideji javnih medija, jer samo proces razvijanja tih medija, može dovesti do ponovnog jačanja javnih medija. Proces transformacije državnih medija u javne medije je samo bila početna točka tog razvoja komunikacije s javnošću u medijskom smislu.

**IZJAVA O AUTORSTVU
 I
 SUGLASNOST ZA JAVNU OBJAVU**

Završni/diplomski rad isključivo je autorsko djelo studenta koji je isti izradio te student odgovara za istinitost, izvornost i ispravnost teksta rada. U radu se ne smiju koristiti dijelovi tuđih radova (knjiga, članaka, doktorskkih disertacija, magistarskih radova, izvora s interneta, i drugih izvora) bez navođenja izvora i autora navedenih radova. Svi dijelovi tuđih radova moraju biti pravilno navedeni i citirani. Dijelovi tuđih radova koji nisu pravilno citirani, smatraju se plagijatom, odnosno nezakonitim prisvajanjem tuđeg znanstvenog ili stručnoga rada. Sukladno navedenom studenti su dužni potpisati izjavu o autorstvu rada.

Ja, Florian Baršić (ime i prezime) pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor/ica završnog/diplomskog (obrisati nepotrebno) rada pod naslovom Evropska tranzicija od društva u javno (upisati naslov) te da u navedenom radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova.

Student/ica:
 (upisati ime i prezime)

Florian Baršić
 (vlastoručni potpis)

Sukladno Zakonu o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju završne/diplomske radove sveučilišta su dužna trajno objaviti na javnoj internetskoj bazi sveučilišne knjižnice u sastavu sveučilišta te kopirati u javnu internetsku bazu završnih/diplomskih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice. Završni radovi istovrsnih umjetničkih studija koji se realiziraju kroz umjetnička ostvarenja objavljuju se na odgovarajući način.

Ja, Florian Baršić (ime i prezime) neopozivo izjavljujem da sam suglasan/na s javnom objavom završnog/diplomskog (obrisati nepotrebno) rada pod naslovom Evropska tranzicija od društva u javno (upisati naslov) čiji sam autor/ica.

Student/ica:
 (upisati ime i prezime)

Florian Baršić
 (vlastoručni potpis)

10. Popis literature

- [1] Andrijašević, I. (2015.) - Public service broadcasting as a public good: Challenges in the digital era.
- [2] Europski Parlament i Vijeće Europske unije (2010.) – Direktiva o audiovizualnim medijskim uslugama.
- [3] Europsko vijeće (1997.) - Ugovor iz Amsterdama o izmjeni Ugovora o Europskoj uniji, ugovora o osnivanju Europskih zajednica i određenih s njima povezanih akata.
- [4] Europsko vijeće (2005.) – Cultural diversity and media pluralism in times of globalisation.
- [5] Hrvatska radiotelevizija (2013.) – Etički kodeks za novinare i kreativno osoblje.
- [6] Hrvatska radiotelevizija (2016.) – Leksikon radija i televizije
- [7] Hrvatska radiotelevizija (2018.) – Program rada HRT-a za 2019. godinu.
- [8] Institut otvoreno društvo – Hrvatska (2005.) – Televizija u Europi. zakonodavstvo, javne politike i neovisnost.
- [9] Institut otvoreno društvo – Hrvatska (2005.) – Televizija u Europi, zakonodavstvo, javne politike i neovisnost. Hrvatska.
- [10] McKinsey & Company (2004.) – Review of Public Service Broadcasting around the World.
- [11] Rončević, A., Gladović, N. (2010.) – Radio-televizijska pristojba. *Porezni vjesnik*, 19(9).
- [12] Rončević, A., Gladović, N. (2010.) – Izvori financiranja javnih radio-televizijskih servisa u Europi. 18. savjetovanje Hrvatskog društva ekonomista “*Ekonomska politika Hrvatske u 2011.*”
- [13] Svjetska banka (2002.) – World Bank Institute Development Studies, The Right to Tell. The Role of Mass Media in Economic Development.
- [14] Šalković, H. (2000.) - Hrvatska televizija u transformaciji prema modelu javne televizije – iluzija ili realnost?
- [15] Zgrabljić, N. (2003.) - Hrvatska medijska politika i javni mediji.

Internet izvori:

- [16] <https://obljetnica.hrt.hr/leksikon/d/drzavna-radiotelevizija/>, preuzeto 05.08.2019.
- [17] <https://www.hrt.hr/hrt/o-hrt-u/>, preuzeto 01.08.2019.

11. Popis tablica

Tablica 1. Pregled javnih radiotelevizija u Europi (Institut otvoreno društvo – Hrvatska, 2005.)

Tablica 2. Upravljačka struktura javnih televizija (Institut otvoreno društvo - Hrvatska, 2005.)

Tablica 3. Glavne obveze javne usluge za javne radiotelevizije (Institut otvoreno društvo - Hrvatska, 2005.)

Tablica 4. Financiranje javnih radiotelevizija (Institut otvoreno društvo - Hrvatska, 2005.)

Tablica 5. Osnovni pokazatelj poslovanja HRT-a od 1994. do 1999. godine (Šalković, H., 2000.)

Tablica 6. Dnevni doseg Hrvatske televizije, 2017 - 2019. (Hrvatska radiotelevizija, 2018.)

Tablica 7. Dnevni doseg Hrvatskog radija, 2017. - 2019. (Hrvatska radiotelevizija, 2018.)

Tablica 8. Prosječni broj stvarnih korisnika na portalu, 2017. - 2019. (Hrvatska radiotelevizija, 2018.)